

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
پانزده	فهرست شکلها
هیجده	فهرست جدولها
بیست و دو	نمای جغرافیائی زبانهای ایرانی
بیست و سه	آمار جمعیت مناطق زبانی
بیست و چهار	راهنمای آواها
بیست و شش	کوتاه نوشته های فارسی
بیست و هفت	کوتاه نوشته های انگلیسی
بیست و هشت	نشانه های قراردادی
بیست و نه	راهنمای استفاده از مثالها
سی و یک	پیشگفتار
سی و هفت	مقدمه
۱	فصل اول: رده شناسی و جایگاه آن در علم زبان
۱	۱-۱ مقدمه
۱	۲-۱ رده شناسی زبان
۲	۳-۱ پیشینه مطالعات رده شناختی
۲	۱-۳-۱ کلیات
۷	۲-۳-۱ تاریخچه
۷	۱-۲-۳-۱ از آغاز تا شروع قرن بیستم
۱۳	۲-۲-۳-۱ قرن بیستم
۲۵	۳-۳-۱ تبیین در رده شناسی
۴۰	۴-۱ گستره موضوعی
۴۲	۵-۱ ساختار کُنائی / ارگنیو

۴۳	۱-۵-۱ تاریخچه چند اصطلاح
۴۶	۲-۵-۱ نظامهای حالت و مطابقه
۴۷	۱-۲-۵-۱ نخستین توصیفها و تحلیلها
۵۲	۲-۲-۵-۱ نظامهای پنجگانه
۶۶	۳-۲-۵-۱ نکات تکمیلی
۷۲	۳-۵-۱ منطری متفاوت
۷۷	۴-۵-۱ تحلیلهای زایشی
۷۷	۵-۵-۱ کاربردهای غیرمعیار گُنائی
۷۹	۶-۵-۱ چارچوب مورد استناد در کتاب رده‌شناسی زبانهای ایرانی
۷۹	۶-۱ خلاصه
۸۱	فصل دوم: زبانهای ایرانی
۸۱	۱-۲ مقدمه
۸۱	۲-۲ تبارشناسی زبانهای ایرانی
۸۱	۱-۲-۲ دوره باستانی
۸۳	۲-۲-۲ دوره میانه
۹۰	۳-۲ توصیفهای پیشین از 'ترتیب واژه‌ها' در زبان فارسی
۹۰	۱-۳-۲ مطالعات رده‌شناختی
۹۴	۲-۳-۲ مطالعات زایشی
۱۰۰	۳-۳-۲ مطالعات آماری
۱۰۷	۴-۲ رده‌شناسی 'ترتیب واژه‌ها' در زبان فارسی در چارچوب برگزیده
۱۱۸	۵-۲ رده‌شناسی تاریخی زبان فارسی
۱۱۸	۱-۵-۲ فارسی باستان
۱۲۳	۲-۵-۲ فارسی میانه
۱۳۰	۳-۵-۲ کلیات رده‌شناسی صرفی زبان فارسی افزون بر تغییرات رده‌شناختی
۱۳۵	۶-۲ تحولات رده‌شناختی یک زبان ایرانی کهن دیگر
۱۴۰	۱-۶-۲ تبیین آمیخته بودن مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها در زبانهای ایرانی
۱۴۲	۷-۲ تحقیقات پیشین در ساختار گُنائی زبانهای ایرانی و منشأ پیدایش آن
۱۴۲	۱-۷-۲ ساختار گُنائی در فارسی میانه
۱۴۳	۱-۱-۷-۲ دلایل نوذا برای گُنائی بودن ساختهای متعدی گذشته
۱۴۷	۲-۱-۷-۲ دلایل نوذا در ردّ مجهول بودن ساختهای متعدی گذشته
۱۵۰	۳-۱-۷-۲ ساخت گُنایی در زبان پهلوی و یک زبان ایرانی دیگر
۱۵۳	۲-۷-۲ ساختار گُنائی در زبانهای ایرانی نو
۱۵۳	۱-۲-۷-۲ گویش زرتشتیان استان یزد
۱۵۸	۲-۲-۷-۲ ساختار گُنائی در برخی دیگر از زبانهای ایرانی نو

۱۵۹	۳-۲-۷-۲ زبان پشتو
۱۵۹	۱-۳-۲-۷-۲ گُنائی بودن پشتو
۱۶۱	۲-۳-۲-۷-۲ ساخت مجهول و رابطه آن با ساخت گُنائی در زبان پشتو
۱۶۳	۳-۳-۲-۷-۲ واژه‌بست غیرفاعلی
۱۶۵	۴-۳-۲-۷-۲ حروف اضافه در زبان پشتو
۱۶۶	۵-۳-۲-۷-۲ ویژگی‌های رده‌شناختی زبان پشتو
۱۶۷	۴-۲-۷-۲ زبانهای ایرانی اتحاد جماهیر شوروی
۱۷۰	۵-۲-۷-۲ شواهدی از گویش گرمانجی
۱۷۲	۶-۲-۷-۲ شواهدی از زبان یغنایی
۱۷۳	۷-۲-۷-۲ زوال گُنائی در زبانهای پامیری
۱۷۶	۸-۲-۷-۲ نظام حالت در زبان روشنی/روشنایی
۱۸۲	۳-۷-۲ منشأ پیدایش ساخت گُنائی در زبانهای ایرانی
۱۸۳	۱-۳-۷-۲ نظریه بنونیست
۱۸۸	۲-۳-۷-۲ نظریه کاردونا و شروو
۱۹۴	۳-۳-۷-۲ نظریه باینن
۱۹۷	۴-۳-۷-۲ نظریه هیگ
۲۰۸	۵-۳-۷-۲ نظریه یوگل
۲۱۱	۶-۳-۷-۲ نظریه این نگارنده
۲۲۳	۸-۲ روش گردآوری داده‌ها در کتاب رده‌شناسی زبانهای ایرانی
۲۲۵	۹-۲ خلاصه
۲۲۶	فصل سوم: زبان بلوچی
۲۲۶	۱-۳ مقدمه
۲۲۹	۲-۳ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها
۲۲۹	۱-۲-۳ مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها
۲۶۶	۲-۲-۳ توصیف وضعیت رده‌شناختی بلوچی براساس مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها
۲۶۸	۳-۳ نظام مطابقه در بلوچی
۲۶۸	۱-۳-۳ مقدمه
۲۶۸	۲-۳-۳ نظام مطابقه در بلوچی ایرانشهری
۲۶۸	۱-۲-۳-۳ نظام مطابقه در بلوچی اربابان
۲۶۸	۱-۱-۲-۳-۳ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک گذشته
۲۷۸	۲-۱-۲-۳-۳ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته‌شده با ...
۲۸۰	۳-۱-۲-۳-۳ فهرست کامل دو نوع سازوکار مطابقه با فاعل

۲۸۲	۴-۱-۲-۳-۳ الگوهای نظام مطابقه
۲۸۵	۵-۱-۲-۳-۳ جمع‌بندی، تحلیل، و بازسازی
۲۸۸	۲-۲-۳-۳ نظام مطابقه در بلوچی بلوچان
۲۸۸	۱-۲-۲-۳-۳ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک گذشته
۲۹۷	۲-۲-۲-۳-۳ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته‌شده با ...
۲۹۹	۳-۲-۲-۳-۳ فهرست کامل دو نوع سازوکار مطابقه با فاعل
۳۰۳	۳-۳-۳ یافته‌ها و پیامدها
۳۰۳	۴-۳-۳ نظام مطابقه در دیگر گویشهای بلوچی
۳۰۴	۱-۴-۳-۳ نظام مطابقه در لاشاری، سراوانی، زاهدانی، و خاشی
۳۱۴	۲-۴-۳-۳ نظام مطابقه در بلوچی زابلی/سیستانی
۳۱۵	۳-۴-۳-۳ نظام مطابقه در بلوچی ترکمنستان

فصل چهارم: زبان دوانی

۳۲۳	۱-۴ مقدمه
۳۲۳	۲-۴ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها
۳۲۳	۱-۲-۴ مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها
۳۳۸	۲-۲-۴ توصیف وضعیت رده‌شناختی دوانی براساس مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها
۳۴۰	۳-۴ نظام مطابقه در دوانی
۳۴۰	۱-۳-۴ مقدمه
۳۴۱	۲-۳-۴ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک گذشته
۳۵۳	۳-۳-۴ چند نکته تکمیلی
۳۶۱	۴-۳-۴ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک حال
۳۶۵	۵-۳-۴ سازوکارهای مطابقه با مفعول
۳۷۱	۶-۳-۴ آزمودن سازوکارهای مطابقه در یک خرده‌گفتمان
۳۷۲	۷-۳-۴ الگوهای نظام مطابقه

فصل پنجم: زبان لارستانی

۳۷۶	۱-۵ مقدمه
۳۷۷	۲-۵ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها
۳۷۷	۱-۲-۵ مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها
۳۹۳	۲-۲-۵ توصیف وضعیت رده‌شناختی لارستانی براساس مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها
۳۹۴	۳-۵ نظام مطابقه در لارستانی
۳۹۴	۱-۳-۵ مقدمه
۳۹۴	۲-۳-۵ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک گذشته در گویش لاری

- ۳-۳-۵ سازوکار مطابقه با مفعول در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک گذشته در گویش لاری ۴۰۴
- ۴-۳-۵ سه نکته تکمیلی ۴۰۵
- ۵-۳-۵ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال ... ۴۱۰
- ۶-۳-۵ سازوکار مطابقه با مفعول در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال در گویش لاری ۴۱۴
- ۷-۳-۵ الگوهای نظام مطابقه ۴۱۶
- ۸-۳-۵ تحلیل یک متن لاری معاصر ۴۱۹
- ۹-۳-۵ تحلیل یک متن قدیمی لاری ۴۲۱
- ۱۰-۳-۵ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک گذشته در گویش ... ۴۴۲
- ۱۱-۳-۵ چند نکته تکمیلی ۴۴۷
- ۱۲-۳-۵ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال در ... ۴۴۹
- ۱۳-۳-۵ سازوکارهای مطابقه با مفعول در فعلهای متعدی در گویش خُنْجی ۴۵۱

فصل ششم: زبان تالشی/طالشی

- ۱-۶ مقدمه ۴۵۵
- ۲-۶ رده شناسی ترتیب واژه ها ۴۵۵
- ۱-۲-۶ مؤلفه های رده شناختی ترتیب واژه ها ۴۵۵
- ۲-۲-۶ توصیف وضعیت رده شناختی تالشی براساس مؤلفه های ترتیب واژه ها ۴۷۶
- ۳-۶ نظام مطابقه در تالشی ۴۷۹
- ۱-۳-۶ مقدمه ۴۷۹
- ۲-۳-۶ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک گذشته ۴۸۰
- ۳-۳-۶ گوناگونی در کاربرد پی بسته های مطابقه فاعلی ۴۸۲
- ۴-۳-۶ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال ۴۹۰
- ۵-۳-۶ الگوهای نظام مطابقه ۴۹۷
- ۴-۶ الگوهای نظام حالت ۴۹۹
- ۵-۶ نظام مطابقه و نظام حالت ۵۰۴
- ۶-۶ گویشی دیگر از تالشی شمالی ۵۰۵
- ۱-۶-۶ نظام مطابقه ۵۰۵
- ۲-۶-۶ نظام حالت ۵۱۳
- ۳-۶-۶ آمیختگی در نظام حالت و مطابقه ۵۱۳

فصل هفتم: زبان و فسی

- ۱-۷ مقدمه ۵۱۶
- ۲-۷ رده شناسی ترتیب واژه ها ۵۱۸

۵۱۸	۱-۲-۷ مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها
۵۳۲	۲-۲-۷ توصیف وضعیت رده‌شناختی و فسی براساس مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها
۵۳۴	۳-۷ نظام مطابقه در و فسی
۵۳۴	۱-۳-۷ مقدمه
۵۳۵	۲-۳-۷ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک گذشته
۵۴۰	۳-۳-۷ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک حال
۵۴۰	۱-۳-۳-۷ فعلهای لازم
۵۴۴	۲-۳-۳-۷ فعلهای متعدی
۵۴۶	۴-۳-۷ الگوهای نظام مطابقه
۵۴۶	۱-۴-۳-۷ الگوی مطابقه در فعلهای «+ حال»
۵۴۸	۲-۴-۳-۷ الگوی مطابقه در فعلهای «+ گذشته»
۵۵۱	۴-۷ نظام حالت
۵۵۶	۵-۷ چند نکته تکمیلی
۵۶۱	۶-۷ تحلیل یک قصه
۵۶۳	۱-۶-۷ توصیف و تحلیل توزیع واژه‌بسته‌های مطابقه فاعلی
۵۶۴	۲-۶-۷ بررسی رخداد حالت‌نماها
۵۶۵	فصل هشتم: زبان کردی
۵۶۵	۱-۸ مقدمه
۵۶۸	۲-۸ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها
۵۶۹	۱-۲-۸ مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها در گویشهای بانه‌ای و سنندجی
۶۰۸	۲-۲-۸ توصیف وضعیت رده‌شناختی کردی بانه و سنندج براساس مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها
۶۰۹	۳-۲-۸ مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها در کلهری و کرمانشانی
۶۴۶	۴-۲-۸ توصیف وضعیت رده‌شناختی کردی کلهری و کرمانشانی براساس مؤلفه‌های ترتیب ...
۶۴۸	۳-۸ نظام مطابقه در کردی
۶۴۸	۱-۳-۸ مقدمه
۶۴۹	۲-۳-۸ نظام مطابقه در کردی بانه و کردی سنندج
۶۴۹	۱-۲-۳-۸ نظام مطابقه در کردی بانه
۶۴۹	۱-۱-۲-۳-۸ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک گذشته
۶۵۵	۲-۱-۲-۳-۸ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته‌شده با ...
۶۵۶	۳-۱-۲-۳-۸ الگوهای نظام مطابقه در کردی بانه
۶۶۱	۲-۲-۳-۸ نظام مطابقه در کردی سنندج
۶۶۱	۱-۲-۲-۳-۸ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته‌شده با ستاک گذشته

- ۶۶۷ ۸-۳-۲-۲ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ...
- ۶۶۸ ۸-۳-۲-۳ الگوهای نظام مطابقه در کردی سنج
- ۶۷۵ ۸-۳-۳ نظام مطابقه در کردی کلهری و کردی کرمانشانی
- ۶۷۶ ۸-۳-۳ نظام مطابقه در کردی کلهری
- ۶۷۶ ۸-۳-۱ سازوکار مطابقه با فاعل در کلهری
- ۶۷۷ ۸-۳-۲ سازوکار مطابقه با مفعول در کلهری
- ۶۸۱ ۸-۳-۱ الگوی نظام مطابقه در کلهری
- ۶۸۲ ۸-۳-۲ نظام مطابقه در کردی کرمانشانی
- ۶۸۲ ۸-۳-۱ سازوکار مطابقه با فاعل در کرمانشانی
- ۶۸۳ ۸-۳-۲ سازوکار مطابقه با مفعول در کرمانشانی
- ۶۸۶ ۸-۳-۲ الگوی نظام مطابقه در کرمانشانی
- ۶۸۷ ۸-۴ نظام مطابقه و نظام حالت در کردی
- ۶۸۹ ۸-۵ گونه‌های دیگر کردی
- ۶۸۹ ۸-۵-۱ کردی مهاباد
- ۷۰۰ ۸-۵-۲ کردی ایلامی
- ۷۰۱ ۸-۵-۳ کردی سلیمانیه
- ۷۰۱ ۸-۵-۱ مکاروس (۲۰۰۹)
- ۷۰۹ ۸-۵-۲ مکاروس (۱۹۵۸)
- ۷۱۰ ۸-۵-۳ مکتزی (۱۹۶۱a)
- ۷۱۲ ۸-۵-۴ هیگ (۲۰۰۸)
- ۷۱۵ ۸-۵-۳ تحلیل و تبیین این نگارنده
- ۷۲۳ ۸-۵-۶ کردی سلیمانیه در مقایسه با کردی سنج و کردی کلهری
- ۷۲۶ ۸-۵-۴ کردی کرمانجی
- ۷۳۱ ۸-۵-۵ پیامدهای نظری

فصل نهم: زبان اورامی

- ۷۳۵ ۹-۱ مقدمه
- ۷۳۶ ۹-۲ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها
- ۷۳۶ ۹-۲-۱ مؤلفه‌های رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها
- ۷۶۷ ۹-۲-۲ توصیف وضعیت رده‌شناختی اورامی براساس مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها
- ۷۶۸ ۹-۳ نظام مطابقه در اورامی
- ۷۶۸ ۹-۳-۱ مقدمه
- ۷۶۹ ۹-۳-۲ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک گذشته

صفحه	عنوان
۷۷۶	۳-۳-۹ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال
۷۸۱	۴-۳-۹ الگوهای نظام مطابقه
۷۸۴	۴-۹ نظام حالت
۷۸۵	۵-۹ مکنزی (۱۹۶۶)
۷۹۳	فصل دهم: زبان لکی
۷۹۳	۱-۱۰ مقدمه
۷۹۴	۲-۱۰ رده شناسی ترتیب واژه ها
۷۹۴	۱-۲-۱۰ مؤلفه های رده شناختی ترتیب واژه ها
۸۱۶	۲-۲-۱۰ توصیف وضعیت رده شناختی لکی براساس مؤلفه های ترتیب واژه ها
۸۱۸	۳-۱۰ نظام مطابقه در لکی
۸۱۸	۱-۳-۱۰ مقدمه
۸۱۸	۲-۳-۱۰ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک گذشته
۸۲۲	۳-۳-۱۰ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال
۸۲۵	۴-۳-۱۰ الگوهای نظام مطابقه در لکی
۸۳۲	فصل یازدهم: زبان دلواری
۸۳۲	۱-۱۱ مقدمه
۸۳۲	۲-۱۱ رده شناسی ترتیب واژه ها
۸۳۲	۱-۲-۱۱ مؤلفه های رده شناختی ترتیب واژه ها در دلواری
۸۵۶	۲-۲-۱۱ توصیف وضعیت رده شناختی دلواری براساس مؤلفه های ترتیب واژه ها
۸۵۶	۳-۱۱ نظام مطابقه در دلواری
۸۵۶	۱-۳-۱۱ مقدمه
۸۵۷	۲-۳-۱۱ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته شده از ستاک گذشته
۸۶۶	۳-۳-۱۱ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال
۸۷۰	۴-۳-۱۱ الگوهای نظام مطابقه در دلواری
۸۷۹	فصل دوازدهم: زبان نائینی
۸۷۹	۱-۱۲ مقدمه
۸۷۹	۲-۱۲ رده شناسی ترتیب واژه ها
۸۸۰	۱-۲-۱۲ مؤلفه های رده شناختی ترتیب واژه ها در نائینی
۹۱۱	۲-۲-۱۲ توصیف وضعیت رده شناختی نائینی براساس مؤلفه های ترتیب واژه ها
۹۱۱	۳-۱۲ نظام مطابقه در نائینی

صفحه	عنوان
۹۱۱	۱۲-۳-۱ مقدمه
۹۱۲	۱۲-۳-۲ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک گذشته
۹۲۴	۱۲-۳-۳ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال
۹۲۸	۱۲-۳-۴ الگوهای نظام مطابقه در نائینی
۹۳۹	فصل سیزدهم: زبان شه میرزادی
۹۳۹	۱۳-۱ مقدمه
۹۳۹	۱۳-۲ رده شناسی ترتیب واژه ها
۹۴۰	۱۳-۲-۱ مؤلفه های رده شناختی ترتیب واژه ها در شه میرزادی
۹۷۰	۱۳-۲-۲ توصیف وضعیت رده شناختی شه میرزادی براساس مؤلفه های ترتیب واژه ها
۹۷۱	۱۳-۳ نظام مطابقه در شه میرزادی
۹۷۱	۱۳-۳-۱ سازوکار مطابقه با فاعل
۹۸۰	۱۳-۳-۲ الگوهای نظام مطابقه
۹۸۳	۱۳-۳-۳ نظام مطابقه و نظام حالت نمائی
۹۸۷	فصل چهاردهم: زبان تاتی
۹۸۷	۱۴-۱ مقدمه
۹۸۹	۱۴-۲ رده شناسی ترتیب واژه ها
۹۸۹	۱۴-۲-۱ مؤلفه های رده شناختی ترتیب واژه ها در تاتی
۱۰۲۲	۱۴-۲-۲ توصیف وضعیت رده شناختی تاتی (گوش چال) براساس مؤلفه های ترتیب واژه ها
۱۰۲۵	۱۴-۳ نظام مطابقه در تاتی
۱۰۲۵	۱۴-۳-۱ مقدمه
۱۰۲۵	۱۴-۳-۲ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک گذشته
۱۰۳۲	۱۴-۳-۳ سازوکار مطابقه با فاعل در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ستاک حال
۱۰۳۶	۱۴-۳-۴ الگوهای نظام مطابقه در تاتی (چال)
۱۰۳۸	۱۴-۳-۴ باز نمائی مفعول صریح در ساختهای حاوی فعلهای متعدی ساخته شده با ...
۱۰۴۴	۱۴-۵ نظام مطابقه و نظام حالت نمائی
۱۰۴۷	۱۴-۵-۳ الگوی نظام حالت نمائی در فعلهای لازم و فعلهای متعدی ساخته شده با ..
۱۰۵۴	۱۴-۵-۲ بررسی وضعیت رخداد ضمیرهای شخصی منفصل در جایگاههای نحوی ...
۱۰۶۲	۱۴-۶ کتاب دستور گویشهای تاتی جنوبی
۱۰۷۳	فصل پانزدهم: یافته ها و پیامدها
۱۰۷۳	۱۵-۱ مقدمه

صفحه	عنوان
۱۰۷۳	۲-۱۵ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها در زبانهای ایرانی نو
۱۰۷۴	۱-۲-۱۵ وضعیت کلی زبانهای ایرانی نو
۱۰۸۱	۲-۲-۱۵ مؤلفه‌های رده‌شناختی مشترک و غیرمشترک در زبانهای ایرانی نو
۱۰۸۱	۳-۱۵ تحلیل یافته‌ها در گستره مباحث نظری
۱۰۸۲	۱-۳-۱۵ پیامد یافته‌ها برای زبان‌شناسی زایشی
۱۰۸۸	۲-۳-۱۵ پیامد یافته‌ها برای رده‌شناسی زبان
۱۰۸۸	۱-۲-۳-۱۵ عوامل تغییر در ترتیب واژه‌ها/سازه‌ها
۱۰۸۹	۱-۱-۲-۳-۱۵ عوامل درون‌زبانی
۱۰۹۱	۲-۱-۲-۳-۱۵ عوامل برون‌زبانی
۱۰۹۶	۲-۲-۳-۱۵ سهم عوامل برون‌زبانی و درون‌زبانی در تحولات رده‌شناختی زبانهای ایرانی و ...
۱۰۹۶	۱-۲-۲-۳-۱۵ تحولات رده‌شناختی دوره فارسی باستان و پیش از آن
۱۰۹۸	۲-۲-۲-۳-۱۵ تحولات رده‌شناختی دوره معاصر
۱۱۰۱	۴-۱۵ رده‌شناسی نظام مطابقه در زبانهای ایرانی نو و پیامدهای نظری آن
۱۱۰۹	منابع
۱۱۲۶	واژه‌نامه فارسی - انگلیسی
۱۱۳۲	واژه‌نامه انگلیسی - فارسی
۱۱۳۹	نمایه

فهرست شکلها

صفحه	عنوان
۵۴	شکل ۱-۱ نظامهای حالت براساس S، A، و P
۷۰	شکل ۲-۱ چرخه تغییر
۷۰	شکل ۳-۱ مسیر تغییر
۸۵	شکل ۱-۲ درخت خویشاوندی زبانهای ایرانی در گروه بندی سنتی
۸۹	شکل ۲-۲ شاخه زبانی ایرانی مرکزی در کنار همسایگان خویشاوندش
۹۰	شکل ۳-۲ مرزهای همگونی نوآوریهای مشترک به لحاظ توارث و مرزهای همگونی نوآوری مشترک ... ۹۰
۲۸۲	شکل ۱-۳ بلوچی اربابان: نظام مطابقه در فعلهای «+حال»
۲۸۳	شکل ۲-۳ بلوچی اربابان: نظام مطابقه در فعلهای «+گذشته» (شق اول)
۲۸۳	شکل ۳-۳ بلوچی اربابان: نظام مطابقه در فعلهای «+گذشته» (شق دوم)
۲۸۴	شکل ۴-۳ بلوچی اربابان: انطباق نقشهای دستوری بر مبنای سازوکار مطابقه در فعلهای متعدی
۲۸۴	شکل ۵-۳ نقش وارونگی کامل/مقاطع
۲۸۵	شکل ۶-۳ ساخت آمیخته (کُنائی - مطلق)
۲۸۶	شکل ۷-۳ ساخت آمیخته (بدون مطابقه)
۲۸۶	شکل ۸-۳ مراحل گذر از ساخت کُنائی به ساخت فاعلی - مفعولی
۲۸۷	شکل ۹-۳ ساخت کُنائی مطلق بنیادی
۲۸۷	شکل ۱۰-۳ مراحل گذر از ساخت کُنائی - مطلق بنیادی به ساخت فاعلی - مفعولی
۳۷۲	شکل ۱-۴ دوانی، نظام مطابقه در فعلهای «+حال»
۳۷۳	شکل ۲-۴ دوانی، نظام مطابقه در فعلهای «+گذشته»
۳۷۳	شکل ۳-۴ دوانی، نظام مطابقه در فعلهای «+گذشته» (نمونه های معدود)
۳۷۴	شکل ۴-۴ دوانی، نظام مطابقه در فعل مرکب «+گذشته» (ساخت مشهود در صیغگان ۲۱۲)
۳۷۵	شکل ۵-۴ دوانی، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی
۴۱۷	شکل ۱-۵ لارستانی؛ نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک حال
۴۱۷	شکل ۲-۵ لارستانی؛ نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته
۴۱۸	شکل ۳-۵ لارستانی؛ انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی
۴۹۸	شکل ۱-۶ تالشی (عنبران بالا)، نظام مطابقه در فعلهای «+حال»
۴۹۸	شکل ۲-۶ تالشی (عنبران بالا)، نظام مطابقه در فعلهای «+گذشته»
۴۹۸	شکل ۳-۶ تالشی (عنبران بالا)، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی

- شکل ۴-۶ تالشی (عنبران بالا)، نظام حالت در فعلهای «+ حال» ۵۰۲
- شکل ۵-۶ تالشی (عنبران بالا)، نظام حالت در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته ۵۰۳
- شکل ۶-۶ تالشی (عنبران بالا)، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ حالت در فعلهای متعدی ۵۰۳
- شکل ۱-۷ وفسی (وفس)، نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک حال ۵۴۸
- شکل ۲-۷ وفسی (وفس)، نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته (شق اول) ۵۴۹
- شکل ۳-۷ وفسی (وفس)، نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته (شق دوم) ۵۵۰
- شکل ۴-۷ وفسی (وفس)، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی ۵۵۱
- شکل ۱-۸ کردی بانه، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال» ۶۵۸
- شکل ۲-۸ کردی بانه، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق اول) ۶۶۰
- شکل ۳-۸ کردی بانه، نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته (شق دوم) ۶۶۰
- شکل ۴-۸ کردی بانه، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق اول) ۶۶۱
- شکل ۵-۸ کردی بانه، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق دوم) ۶۶۱
- شکل ۶-۸ کردی سنندج، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال» ۶۷۰
- شکل ۷-۸ کردی سنندج، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق اول) ۶۷۳
- شکل ۸-۸ کردی سنندج، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق دوم) ۶۷۳
- شکل ۹-۸ کردی سنندج، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق سوم) ۶۷۴
- شکل ۱۰-۸ کردی سنندج، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق اول) ۶۷۵
- شکل ۱۱-۸ کردی سنندج، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق دوم) ۶۷۵
- شکل ۱۲-۸ نظام مطابقه در کردی کلهری ۶۸۲
- شکل ۱۳-۸ نظام مطابقه در کردی کرمانشانی ۶۸۷
- شکل ۱۴-۸ کردی مهاباد، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال» ۶۹۵
- شکل ۱۵-۸ کردی مهاباد، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق اول) ۶۹۶
- شکل ۱۶-۸ کردی مهاباد، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق دوم) ۶۹۶
- شکل ۱۷-۸ کردی مهاباد، نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته (شق سوم) ۶۹۶
- شکل ۱۸-۸ کردی مهاباد، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی ۶۹۷
- شکل ۱۹-۸ نظام حالت نمائی و مطابقه ردهٔ c (بر گرفته از کامری، ۱۹۷۸) ۷۳۲
- شکل ۱-۹ اورامی، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال» ۷۸۱
- شکل ۲-۹ اورامی، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» ۷۸۲
- شکل ۳-۹ اورامی، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی ۷۸۴
- شکل ۱-۱۰ لکی، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال» ۸۲۷
- شکل ۲-۱۰ لکی، نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته (شق اول) ۸۲۹
- شکل ۳-۱۰ لکی، نظام مطابقه در فعلهای ساخته شده با ستاک گذشته (شق دوم) ۸۲۹

۸۳۱	شکل ۴-۱۰ لکی، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق اول)
۸۳۱	شکل ۵-۱۰ لکی، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق دوم)
۸۷۱	شکل ۱-۱۱ دلواری، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال»
۸۷۴	شکل ۲-۱۱ دلواری، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق اول)
۸۷۴	شکل ۳-۱۱ دلواری، نظام مطابقه در فعلهای «م + گذشته» (شق دوم)
۸۷۵	شکل ۴-۱۱ دلواری، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق اول)
۸۷۵	شکل ۵-۱۱ دلواری، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق دوم)
۹۳۲	شکل ۱-۱۲ نائینی، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال»
۹۳۵	شکل ۲-۱۲ نائینی، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق اول)
۹۳۶	شکل ۳-۱۲ نائینی، نظام مطابقه در برخی فعلهای مرکب «+ گذشته» (شق دوم)
۹۳۷	شکل ۴-۱۲ نائینی، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق اول)
۹۳۸	شکل ۵-۱۲ نائینی، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در برخی فعلهای مرکب متعدی (شق دوم)
۹۸۱	شکل ۱-۱۳ شه میرزادی، نظام مطابقه
۹۸۲	شکل ۲-۱۳ شه میرزادی، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی
۱۰۳۷	شکل ۱-۱۴ تاتی (چال)، نظام مطابقه در فعلهای «+ حال»
۱۰۳۹	شکل ۲-۱۴ تاتی (چال)، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق اول)
۱۰۴۰	شکل ۳-۱۴ تاتی (چال)، نظام مطابقه در فعلهای «+ گذشته» (شق دوم)
۱۰۴۴	شکل ۴-۱۴ تاتی (چال)، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق اول)
۱۰۴۴	شکل ۵-۱۴ تاتی (چال)، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ مطابقه در فعلهای متعدی (شق دوم)
۱۰۴۷	شکل ۶-۱۴ تاتی (چال)، نظام حالت در فعلهای «+ گذشته» (شق اول)
۱۰۴۸	شکل ۷-۱۴ تاتی (چال)، نظام حالت در فعلهای «+ حال»
۱۰۴۸	شکل ۸-۱۴ تاتی (چال)، انطباق نقشهای دستوری به لحاظ حالت‌نمایی در فعلهای متعدی
۱۱۰۰	شکل ۱-۱۵ تحول نقش نحوی 'را' از فارسی باستان تا فارسی امروز

فهرست جدولها

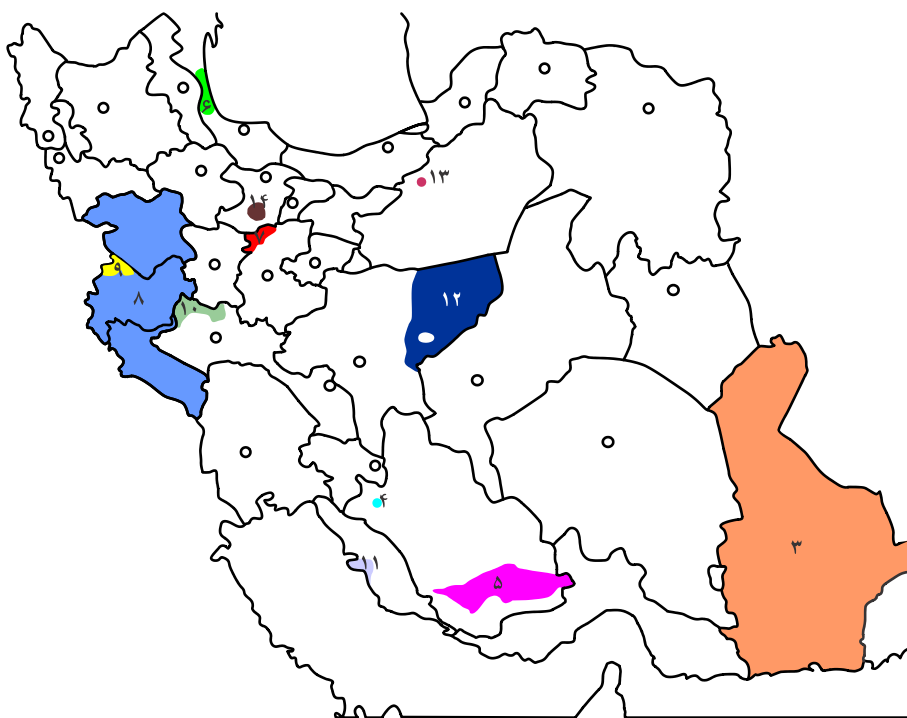
عنوان	صفحه
جدول ۱-۱ توالی مفعول و فعل	۲۷
جدول ۱-۲ رده‌بندی براساس مؤلفه‌های عمل و عملکرد	۹۲
جدول ۲-۲ تعداد جمله‌های پیکره و تعداد سازه‌های پسایند	۱۰۳
جدول ۳-۲ سازه‌های پسایند 'مقصد' و 'غیرمقصد'	۱۰۳
جدول ۴-۲ فاعل پسایند	۱۰۴
جدول ۵-۲ مفعول صریح پسایند	۱۰۴
جدول ۶-۲ مفعول صریح پسایند با پس‌اضافه و بدون آن	۱۰۴
جدول ۷-۲ مفعول غیر صریح پسایند	۱۰۵
جدول ۸-۲ سلسله‌مراتب پسایندی	۱۰۶
جدول ۹-۲ حرف اضافه	۱۱۰
جدول ۱۰-۲ زبان فارسی در مقایسه با زبانهای اروپا-آسیا	۱۱۹
جدول ۱۱-۲ زبان فارسی در مقایسه با زبانهای جهان	۱۱۹
جدول ۱۲-۲ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی باستان	۱۲۲
جدول ۱۳-۲ رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی میانه	۱۲۵
جدول ۱۴-۲ معیار آماری برای رده‌شناسی زبانها	۱۳۴
جدول ۱-۳ بلوچی (ایران‌شهری) در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا	۲۶۵
جدول ۲-۳ بلوچی (ایران‌شهری) در مقایسه با زبانهای جهان	۲۶۵
جدول ۳-۳ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و بلوچی	۲۶۷
جدول ۴-۳ پسوندهای مطابقه فاعلی در بلوچی اربابان	۲۸۱
جدول ۵-۳ واژه‌بستهای مطابقه فاعلی در بلوچی اربابان	۲۸۲
جدول ۶-۳ پسوندهای مطابقه فاعلی در بلوچی بلوچان	۳۰۱
جدول ۷-۳ واژه‌بستهای مطابقه فاعلی در بلوچی بلوچان	۳۰۲
جدول ۱-۴ دوانی در مقایسه با زبانهای اروپا-آسیا	۳۳۹
جدول ۲-۴ دوانی در مقایسه با زبانهای جهان	۳۳۹
جدول ۳-۴ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و دوانی	۳۴۰
جدول ۴-۴ واژه‌بستهای مطابقه فاعلی در دوانی	۳۵۳
جدول ۵-۴ پسوندهای مطابقه فاعلی در دوانی	۳۶۵

۳۹۲	جدول ۱-۵ لارستانی (گویش لاری) در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۳۹۲	جدول ۲-۵ لارستانی (گویش لاری) در مقایسه با زبانهای جهان
۳۹۲	جدول ۳-۵ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و لارستانی
۴۰۳	جدول ۴-۵ پیش‌بستهای مطابقه فاعلی در لارستانی
۴۱۳	جدول ۵-۵ پسوندهای مطابقه فاعلی در لارستانی (گویش لاری)
۴۵۱	جدول ۶-۵ پسوندهای مطابقه فاعلی در لارستانی (گویش خنجی)
۴۷۷	جدول ۱-۶ تالشی در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۴۷۷	جدول ۲-۶ تالشی در مقایسه با زبانهای جهان
۴۷۸	جدول ۳-۶ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و تالشی
۴۹۵	جدول ۴-۶ پسوندهای مطابقه فاعلی در تالشی
۴۹۶	جدول ۵-۶ پی‌بستهای مطابقه فاعلی در تالشی
۵۰۲	جدول ۶-۶ حالت‌های ضمیرهای شخصی در تالشی (عنبران بالا)
۵۰۲	جدول ۷-۶ حالت اسمها در تالشی (عنبران بالا)
۵۰۶	جدول ۸-۶ پسوندها (نوع اول)
۵۰۶	جدول ۹-۶ واژه‌بستهای شناور (نوع دوم)
۵۳۳	جدول ۱-۷ وفسی در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۵۳۳	جدول ۲-۷ وفسی در مقایسه با زبانهای جهان
۵۳۴	جدول ۳-۷ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و وفسی
۵۴۰	جدول ۴-۷ واژه‌بستهای مطابقه فاعلی در وفسی
۵۴۶	جدول ۵-۷ پسوندهای مطابقه فاعلی در وفسی
۵۵۲	جدول ۶-۷ حالت اسمها در وفسی (وفس)
۵۵۵	جدول ۷-۷ وفسی (وفس)، حالت‌های ضمیرهای شخصی منفصل
۵۵۶	جدول ۸-۷ وفسی (وفس)، حالت پرسشواژه‌ها
۶۰۶	جدول ۱-۸ کردی بانه و سنندج در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۶۰۶	جدول ۲-۸ کردی بانه و سنندج در مقایسه با زبانهای جهان
۶۰۸	جدول ۳-۸ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و کردی (بانه و سنندج)
۶۴۷	جدول ۴-۸ کردی کلهری و کرمانشانی در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۶۴۷	جدول ۵-۸ کردی کلهری و کرمانشانی در مقایسه با زبانهای جهان
۶۴۸	جدول ۶-۸ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و کردی کلهری و کرمانشانی
۶۵۴	جدول ۷-۸ پی‌بستهای مطابقه فاعلی در کردی بانه
۶۵۶	جدول ۸-۸ پسوندهای مطابقه فاعلی در کردی بانه
۶۶۶	جدول ۹-۸ پی‌بستهای مطابقه فاعلی در کردی سنندج

۶۶۸	جدول ۸-۱۰ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در کردی سنندج
۶۷۷	جدول ۸-۱۱ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در کردی کلهری
۶۸۱	جدول ۸-۱۲ پی‌بستهای غیرفاعلی در کردی کلهری
۶۸۳	جدول ۸-۱۳ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در کردی کرمانشانی
۶۸۶	جدول ۸-۱۴ پی‌بستهای غیرفاعلی در کردی کرمانشانی
۶۸۸	جدول ۸-۱۵ فهرست ضمیرهای شخصی منفصل در کردی
۷۰۹	جدول ۸-۱۶ فهرست ضمیرهای شخصی منفصل در کردی سلیمانیه
۷۶۵	جدول ۹-۱ اورامی (گویش پاوه) در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۷۶۵	جدول ۹-۲ اورامی (گویش پاوه) در مقایسه با زبانهای جهان
۷۶۶	جدول ۹-۳ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و اورامی
۷۷۴	جدول ۹-۴ پی‌بستهای مطابقهٔ فاعلی در اورامی
۷۷۵	جدول ۹-۵ پسوندهای مطابقه با مفعول در اورامی
۷۷۹	جدول ۹-۶ پسوندهای مطابقه با فاعل در اورامی
۷۸۵	جدول ۹-۷ ضمیرهای شخصی منفصل در اورامی
۸۱۷	جدول ۱۰-۱ لکی در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۸۱۷	جدول ۱۰-۲ لکی در مقایسه با زبانهای جهان
۸۱۸	جدول ۱۰-۳ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و لکی
۸۲۱	جدول ۱۰-۴ پی‌بستهای مطابقهٔ فاعلی در لکی
۸۲۵	جدول ۱۰-۵ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در لکی
۸۵۴	جدول ۱۱-۱ دلواری در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۸۵۴	جدول ۱۱-۲ دلواری در مقایسه با زبانهای جهان
۸۵۵	جدول ۱۱-۳ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و دلواری
۸۶۵	جدول ۱۱-۴ پی‌بستهای مطابقهٔ فاعلی در دلواری
۸۶۹	جدول ۱۱-۵ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در دلواری
۸۷۶	جدول ۱۱-۶ فهرست ضمیرهای شخصی منفصل در دلواری
۹۱۳	جدول ۱۲-۱ نائینی در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا
۹۱۳	جدول ۱۲-۲ نائینی در مقایسه با زبانهای جهان
۹۱۳	جدول ۱۲-۳ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و نائینی
۹۲۴	جدول ۱۲-۴ واژه‌بستهای مطابقهٔ فاعلی در نائینی
۹۲۸	جدول ۱۲-۵ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در نائینی
۹۳۸	جدول ۱۲-۶ فهرست ضمیرهای شخصی منفصل در نائینی
۹۶۸	جدول ۱۳-۱ شهرزادی در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا

۹۶۸	جدول ۲-۱۳ شهمیرزادی در مقایسه با زبانهای جهان
۹۶۹	جدول ۳-۱۳ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و شهمیرزادی
۹۷۷	جدول ۴-۱۳ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در شهمیرزادی
۹۸۰	جدول ۵-۱۳ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در فعلهای وجه التزامی در شهمیرزادی
۹۸۳	جدول ۶-۱۳ ضمیرهای شخصی در شهمیرزادی
۹۸۶	جدول ۷-۱۳ ضمیرهای شخصی ملکی در شهمیرزادی
۹۸۶	جدول ۸-۱۳ ضمیرهای شخصی با پس‌اضافه Tæ- یا تکواژگونه‌های آن در شهمیرزادی
۱۰۲۳	جدول ۱-۱۴ تاتی (گوش چال) در مقایسه با زبانهای اروپا-آسیا
۱۰۲۳	جدول ۲-۱۴ تاتی (گوش چال) در مقایسه با زبانهای جهان
۱۰۲۴	جدول ۳-۱۴ تفاوت مؤلفه‌های ترتیب واژه‌ها در زبان فارسی و تاتی
۱۰۳۰	جدول ۴-۱۴ پی‌بستهای مطابقهٔ فاعلی در تاتی (چال)
۱۰۳۵	جدول ۵-۱۴ پسوندهای مطابقهٔ فاعلی در تاتی (چال)
۱۰۵۱	جدول ۶-۱۴ پسوندهای حالت‌نما در تاتی (چال)
۱۰۵۴	جدول ۷-۱۴ فهرست ضمیرهای شخصی منفصل فاعلی در تاتی (چال)
۱۰۵۹	جدول ۸-۱۴ ضمیرهای شخصی منفصل «+ مستقیم/فاعلی» در تاتی (چال)
۱۰۵۹	جدول ۹-۱۴ ضمیرهای شخصی منفصل «+ غیرفاعلی» در تاتی (چال)
۱۰۶۰	جدول ۱۰-۱۴ ضمیرهای شخصی منفصل ۱ش م در تاتی (چال)
۱۰۶۱	جدول ۱۱-۱۴ ضمیرهای اشاره در تاتی (چال)
۱۰۷۵	جدول ۱-۱۵ زبانهای ایرانی نو در مقایسه با زبانهای اروپا-آسیا
۱۰۷۶	جدول ۲-۱۵ زبانهای ایرانی نو در مقایسه با زبانهای جهان
۱۰۷۸	جدول ۳-۱۵ زبانهای ایرانی نو در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا (فعل پایانی ضعیف)
۱۰۷۸	جدول ۴-۱۵ زبانهای ایرانی نو در مقایسه با زبانهای اروپا - آسیا (فعل میانی ضعیف)
۱۰۷۹	جدول ۵-۱۵ زبانهای ایرانی نو در مقایسه با زبانهای جهان (فعل پایانی ضعیف)
۱۰۸۰	جدول ۶-۱۵ زبانهای ایرانی نو در مقایسه با زبانهای جهان (فعل میانی ضعیف)
۱۰۸۰	جدول ۷-۱۵ فهرست ۱۵ مؤلفهٔ مشترک در زبانهای ایرانی نو
۱۰۸۱	جدول ۸-۱۵ فهرست ۹ مؤلفهٔ غیرمشترک در زبانهای ایرانی نو

نمای جغرافیائی زبانهای ایرانی

فصل رنگ	زبان	استان	فصل رنگ	زبان	استان
۳	بلوچی	سیستان و بلوچستان	۹	اورامی	کرمانشاه (پاوه)
۴	دوانی	فارس (دوان)	۱۰	لکی	لرستان (کوه‌دشت، نورآباد)
۵	لارستانی	فارس (لار)	۱۱	دلواری	بوشهر (تنگستان)
۶	تالشی	گیلان (تالشی)	۱۲	نائینی	اصفهان (نیستانک)
۷	وفسی	مرکزی (وفس)	۱۳	شهمیرزادی	سمنان (شهمیرزاد)
۸	کردی	کردستان، کرمانشاه، ایلام	۱۴	تاتی	قزوین (چال/شال)

نقشهٔ موقعیت جغرافیائی کانونی زبانهای ایرانی توصیف شده در کتاب حاضر. از آنجا که زبان فارسی زبان ملی و رسمی کشور است در کل ایران پراکنده است.

آمار جمعیت مناطق زبانی*

(مرکز آمار ایران؛ ۱۳۹۰)

فصل	زبان	مکان	جمعیت
۳	بلوچی	استان سیستان و بلوچستان	۲۴۰۵۷۴۲ نفر*
۴	دوانی	دوان	۴۳۵ نفر
۵	لارستانی	لار خُنْج	۶۵۴۵۱ نفر ۱۸۷۹۲ نفر
۶	تالشی	تالش	۵۲۳۴۴ نفر
۷	وفسی	وفس	۱۵۸۳ نفر
۸	کردی	بانه سنندج ایلام کرمانشاه مهاباد	۸۵۱۹۰ نفر ۳۷۳۹۸۷ نفر ۱۷۲۲۱۳ نفر ۸۵۱۴۰۵ نفر ۱۴۷۲۶۸ نفر
۹	اورامی	پاوه	۲۳۷۰۴ نفر
۱۰	لکی	کنگاور صحنه هرسین الشر چغلوند زاغه کوه‌دشت نورآباد جلالوند سفلی جلالوند علیا عثمانوند	۵۳۴۴۹ نفر ۳۶۵۴۲ نفر ۴۹۹۶۷ نفر ۳۰۲۵۷ نفر ۱۴۰۹ نفر ۲۶۸۵ نفر ۹۲۹۲۷ نفر ۶۱۱۴۲ نفر ۲۳۳ نفر ۲۹۳ نفر ۴۷۱۸ نفر
۱۱	دلواری	تنگسیر	_____ (یافت نشد)
۱۲	نائینی	نائین (نیستانک)	۲۷۶ نفر
۱۳	شهمیرزادی	شهمیرزاد	۸۸۸۲ نفر
۱۴	تاتی	چال/شال	_____ (یافت نشد)

*. این رقم طبق آمار سال ۱۳۸۵ است و برآورد شده بود که در سال ۱۳۸۹ جمعیت این استان به ۲۷۳۳۲۰۵ نفر می‌رسد.

بیست و سه

راهنمای آواها*

همخوانها			
آوا	مشخصه‌های آوایی	آوا	مشخصه‌های آوایی
p	دولبی، انسدادی، بیواک	h	چاکنایی، سایشی، بیواک
b	دولبی، انسدادی، واکدار	ɦ	حلقی، سایشی، بیواک (اورامی)
t	دندانی، انسدادی، بیواک	ɦ	چاکنایی، سایشی، واکدار (اورامی)
d	دندانی، انسدادی، واکدار	ʕ	حلقی، سایشی، واکدار (اورامی)
k	نرم‌کامی، انسدادی، بیواک	ʁ	ملازی، سایشی، واکدار (اورامی)
g	نرم‌کامی، انسدادی، واکدار	ʔ	لبی-کامی، تقریبی، واکدار
m	دولبی، خیشومی	q	ملازی، انسدادی، بیواک
n	لثوی، خیشومی	c	کامی، انسدادی، بیواک (دوانی)
ŋ	نرم‌کامی، خیشومی	ʔ	چاکنایی، انسدادی، بیواک
č	کامی، انسدادی-سایشی، بیواک	ɹ	لثوی، ناسوده/تقریب (اورامی)
ʃ	کامی، انسدادی-سایشی، واکدار	l	لثوی، روان، کناری
f	لب و دندانی، سایشی، بیواک	ɬ	روان، کناری، تیره (کردی)
v	لب و دندانی، سایشی، واکدار	r	لثوی، روان، لرزشی
θ	بین دندانی، سایشی، بیواک	ɻ	روان، چندزنشی (کردی)
ð	بین دندانی، سایشی، واکدار	ʁ	روان، چندزنشی (اورامی)
s	لثوی، سایشی، بیواک	y	کامی، نیم‌واکه
z	لثوی، سایشی، واکدار	w	لبی-نرم‌کامی، نیم‌واکه
š	لثوی-کامی، سایشی، بیواک		
ž	لثوی-کامی، سایشی، واکدار		
ʁ	نرم‌کامی، سایشی، واکدار (دوانی و کردی)		
x	نرم‌کامی، سایشی، بیواک		

*. این جدول فقط نشانه‌هایی را نشان می‌دهد که در مثالهای خود به کار برده‌ام (یعنی نقل از دیگران نیست).

بیست و چهار

راهنمای آواها (ادامه)

واکه‌ها		نشانه‌های آوایی دیگر	
آوا	مشخصه‌های آوایی	آوا	مشخصه‌های آوایی
i	پیشین، بسته	^w ₋	لبی شدگی [x ^w]
ɪ	پیشین، بسته، نرم	^h ₋	دمیده [p ^h]
ɪ̞	واکهٔ پیشین، بسته، نرم، نیم‌واکه‌شده (کردی)	ː / -	کشیده [aː / ā]
e	پیشین، نیمه‌بسته	~	خیشومی شدگی [ø]
ö	پیشین، نیمه‌بسته، گرد	ˈ	تکیه
æ	پیشین، باز	˙	برگشته [d] (بلوچی)
æ̃	پیشین، باز، خیشومی (در بلوچی، مانند mā̃ 'من')		
ɑ/a	پسین، باز		
u	پسین، بسته		
U	پسین، بسته، گرد، نرم (کردی)		
ü	پیشین، بسته، گرد		

کوته‌نوشته‌های فارسی

معنا	نشانه
اول شخص مفرد	۱ش م
دوم شخص مفرد	۲ش م
سوم شخص مفرد	۳ش م
اول شخص جمع	۱ش ج
دوم شخص جمع	۲ش ج
سوم شخص جمع	۳ش ج
اضافه	اض
ساخته شده با ستاک حال	«+ حال»
ساخته شده با ستاک گذشته	«+ گذشته»
- فعل لازم ساخته شده با ستاک گذشته - فعل لازم گذشته	فعل «ل + گذشته»
- فعل لازم ساخته شده با ستاک حال/مضارع - فعل لازم حال/مضارع	فعل «ل + حال»
- فعل متعدی ساخته شده با ستاک گذشته - فعل متعدی گذشته	فعل «م + گذشته»
- فعل متعدی ساخته شده با ستاک حال/مضارع - فعل متعدی حال/مضارع	فعل «م + حال»
(در) حالت 'از ی	«+ از ی»
(در) حالت اضافی	«+ اضافی»
(در) حالت اضافی - بهره‌ور/ 'برای ای	«+ اضافی بهره‌ور/ 'برای ای»
(در) حالت غیر فاعلی	«+ غیر فاعلی» غیر فاعلی *
(در) حالت فاعلی	«+ فاعلی»
(در) حالت کنائی	«+ کنائی»
(در) حالت مستقیم	«+ مستقیم»
(در) حالت مستقیم/فاعلی	«+ مستقیم/فاعلی»
(در) حالت مطلق	«+ مطلق»
(در) حالت مفعول صریح	«+ مفعول صریح»
(در) حالت مفعولی	«+ مفعولی»

*. گاهی در برخی از سطور متراکم تقطیع‌ها، از نشانه‌های «+...» استفاده نشده است.

کوتاه نوشته های انگلیسی^۱

معنا	نشانه	معنا	نشانه
(ساخت) میانه	MID	اول شخص جمع	1 pl
خشی	N; neut.	سوم شخص مفرد مؤنث	3FS
نفی	neg.	سوم شخص مفرد مذکر	3MS
حالت فاعلی	NOM Nom	فاعل فعل متعدی/عامل	A
گروه اسمی	NP	حالت 'از'ی	ABL
مفعول صریح	O یا P	حالت مطلق	Abs
غیر فاعلی	obl. یا OBL	حالت مفعولی	ACC یا Acc
مفعول + فعل؛ فعل پایانی؛ زبانهای رده فعل پایانی	OV	فعل ربطی	COP یا cop.
وجه آرزویی/تمنایی	OPT	تثنيه	DUAL
وجه وصفی	part.	حالت کنائی	Erg
مجهول	PASS.	مؤنث	F یا fem
کامل	perf.	حالت اضافی	GEN
جمع	pl	نکره	INDF
گروه پیش اضافه ای	pp	حالت اسم وسیله ای / ابزاری	INST یا inst.
زمان حال	Pres. یا pres.	نمود تام/ گذشته ساده	IPF
جمله تیره	Š	نمود ناقص	IPFV
فاعل فعل لازم	S	تحت اللفظی	lit.
مفرد	sg	مکانی	loc.
فعل + مفعول؛ فعل میانی؛ زبانهای رده فعل میانی	VO	مذکر	M یا mass. یا mas.

۱. املاي کامل کوتاه نوشته ها در واژه نامه انگلیسی - فارسی، و نیز در پانوشته آمده است.

بیست و هفت

نشانه‌های قراردادی

/	یا
=	(الف) برابر است با (ب) واژه‌بست مطابقه با فاعل/عامل
[عدد]	شماره مثال در متن مبدأ
←	رجوع کنید به؛ بنگرید به
*	(الف) در بافت مباحث در زمانی، به معنای 'صورت بازسازی شده' است. (ب) در بافت مباحث هم‌زمانی به معنای 'غیردستوری' است.
//	واج‌نویسی
~	اختیار

راهنمای استفاده از مثالها

در این کتاب، واژه‌ها، عبارتها و جمله‌هائی که در مثالها آمده‌اند غالباً به طور کامل به تکواژهای سازنده‌شان تقطیع شده‌اند و زیر هر تکواژ ترجمه (gloss) آن نوشته شده است. در بیشتر مثالها، برای هر تکواژ فقط یک ترجمه وجود دارد (← مثال ۱، از زبان کردی). اما در برخی از مثالها، دو تکواژ یا دو کلمه دارای یک ترجمه مشترک‌اند؛ در این موارد، تکواژها یا کلمه‌های هم‌معنا، با خط مورب (/) از هم جدا شده‌اند، اما ترجمه آنها تکرار نشده است (← مثال ۲، از زبان کردی).

1. hat-em

۱ش‌م-آمد

2. hat-i(d) / -i(den)

۲ش‌م-آمد

در اینجا خط مورب نشان می‌دهد که برای تکواژ ۲ش‌م دو صورت وجود دارد:
-i(den) و -i(d) و هلال‌ها تعداد این دو صورت را به سه صورت، می‌رسانند: -i، -id، -iden

این کتاب پیشکشی است به همه گویشوران زبانهای
ایرانی که مقام زبان محلی خود، این میراث بزرگ
انسانی، فرهنگی، فکری، و ایرانی را می‌شناسند و به
دانستن آن زبان بر خود می‌بالند و برای ماندگاری آن
می‌کوشند.

پیشگفتار

خداوند را شکر گزارم که به من توفیق عنایت فرمود گامی در حد بضاعت فکری، جسمی، و علمی خود برای توصیف و تحلیل تعدادی از زبانهای ایرانی در چارچوب نظری مشخصی بردارم. اندیشه تألیف کتاب *رده‌شناسی زبانهای ایرانی* به طور جدی از اوایل دهه ۱۳۷۰ در ذهنم شکل گرفت. در آغاز کوشیدم منابعی را که از چند روز پس از فراغت از تحصیل در دوره دکتری گردآورده بودم بخوانم و به چارچوب رده‌شناختی مناسب برای مطالعه آن زبانها دست یابم. اولین اثری که در آن روزها در رده‌شناسی تهیه کرده بودم مجموعه چهارجلدی *همگانیهای زبان انسان* (۱۹۷۸) ویراسته گرینبرگ و همکاران بود. جوزف گرینبرگ (۱۹۱۵-۲۰۰۱) را که برجسته‌ترین رده‌شناس قرن بیستم بود در تابستان ۱۹۷۸ هنگامی که نیمسال اول دوره دکتری زبان‌شناسی را سپری کرده بودم در مدرسه تابستانی زبان‌شناسی ملاقات کردم. در همان مدرسه با برنارد کامری نیز که اکنون برجسته‌ترین رده‌شناس جهان است آشنا شدم. اولین مقاله‌ای که در چارچوب رده‌شناسی انتشار دادم در سال ۱۹۹۷ بود. شش مقاله دیگر در همین حوزه مطالعاتی در سالهای ۲۰۰۶، ۲۰۰۸، ۲۰۱۲، ۲۰۱۸a، ۲۰۱۸b، و ۲۰۲۰ منتشر کردم. همه این مقاله‌ها به زبان انگلیسی چاپ شده‌اند. تحریر اول این مقاله‌ها را در همایشهای بین‌المللی و داخلی زبان‌شناسی و غالباً به عنوان سخنران مدعو ارائه کرده‌ام. در سخنرانیهای خارج از کشور از حضور برنارد کامری، ماریان میتون، مارتین هاسپلمت، دونالد استیلو، بو اوتاس، کارینا جهانی، اگنس کورن، جفری هیگ، لودویک پاول، جان هاکینز، جووانا نیکولس، ملکم راس، و متیو درایر بهره‌مند بوده‌ام. با اکثر رده‌شناسان و ایران‌شناسانی که نامشان ذکر شد، و هر کدام در زمینه تخصصی خود سرآمد است، گفت‌وگوهای علمی متعدد داشته‌ام و از آثارشان بسیار آموخته‌ام. به‌ویژه دعوتهای سال ۲۰۰۱، ۲۰۰۵، ۲۰۰۷، ۲۰۱۳، و ۲۰۱۴ برنارد کامری، مدیر دانشمند گروه زبان‌شناسی مؤسسه پژوهشی مکس پلانک (در کشور آلمان، شهر لایپزیک) از این نگارنده به عنوان استاد میهمان برای ایراد سخنرانی در جمع استادان و پژوهشگران آن گروه و استفاده از کتابخانه غنی و تسهیلات کتابخانه‌ای آن مؤسسه بسیار سودمند بود. دانشگاه علامه طباطبائی با اعطای فرصت مطالعاتی ده‌ماهه در دانشگاه کالیفرنیا (برکلی) در سال تحصیلی ۱۳۷۱-۱۳۷۲ زمینه آغاز مطالعه جدی‌تر و آشنائی عمیق‌تر با رده‌شناسی زبان را برایم فراهم نمود. در ادامه این مسیر علمی، دانشگاه علامه طباطبائی و شورای عالی پژوهشهای علمی کشور با حمایت خود از طرح پیشنهادی نگارنده با عنوان “زبانها و گویشهای عمده کنونی ایران” در سال ۱۳۷۶ باب ورود به مطالعه رده‌شناختی زبانها و گویشهای ایرانی را گشودند. به عنوان معلم

زبان‌شناسی این بخت را داشته‌ام که با گویشوران زبانها و گویشهای ایرانی و غیرایرانی رایج در جای‌جای ایران مواجه شوم و از دانش زبانی آنان بهره‌مند گردم. وجود زبانهای محلی گوناگون در ایران شامل زبانهایی که در این کتاب بررسی شده‌اند و زبانهای محلی دیگری همچون ترکی (اورالی-آلتائی)، عربی (سامی)، ترکمنی (اورالی-آلتائی)، قشقائی (اورالی-آلتائی)، ارمنی (هندواروپائی)، آسوری یا آرامی نو (سامی)، رومانی یا رومانو (هندوآریائی)، گرجی (قفقازی)، جدگالی (هندوآریائی)، براهوئی (دراویدی)، و نیز آن دسته از زبانهای محلی ایرانی که مجال توصیف و تحلیل آنها در این کتاب فراهم نشد، مانند سمنانی، لری، گیلکی، مازندرانی، تعداد قابل توجهی از زبانهای محلی فلات مرکزی ایران (شامل گزی، راجی، جوشقانی، ایبانه‌ای)، بهبهانی (استان خوزستان)، مینابی (استان هرمزگان)، کومزاری (گویش لارکی در تنگه هرمز) حقیقتاً سرمایه‌های ارزشمند فکری، فرهنگی، و تاریخی ایران هستند و ثبت و ضبط و حفظ همه آنها وظیفه‌ای است بر دوش پژوهشگران و نهادهای علمی عرصه علوم انسانی.

در اینجا مایل‌م به پرسشی که ممکن است در ذهن خوانندگان این کتاب مطرح شود اشاره کنم: مفاهیم 'زبان'، 'گویش'، 'لهجه'، و 'گونه' در کتاب رده‌شناسی زبانهای ایرانی چگونه به کار رفته‌اند؟ در آغاز باید تصریح کنم که طبق اصل پانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۵۸) «زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران، فارسی است.» در ادامه از تعبیر «زبانهای محلی و قومی» استفاده شده است که به لحاظ ملاکهای زبان‌شناختی تعبیری موجه و علمی است. در مقاله‌ای با عنوان «زبان، گونه، گویش، و لهجه: کاربردهای بومی و جهانی» (۱۳۸۷) از تشبیه و گوناگونی فراوان در کاربرد این اصطلاحات در میان آثار نشریافته زبان‌شناسان ایرانی سخن گفته و تأکید کرده‌ام که این تشبیه و گوناگونی موجب آشفتگی و سردرگمی بسیاری برای دانشجویان زبان‌شناسی و رشته‌های مرتبط و علاقه‌مندان به مطالعات زبانی شده است. در ادامه، کوشیده‌ام با استناد به منابع معیار زبان‌شناسان و جامعه‌شناسان زبان در سطح جهانی، اصطلاحات مذکور را با ارائه مصادیق از ایران تعریف کنم. در آن مقاله، به نقل از کتاب گویش‌شناسی چمبرز و ترادگیل (۱۹۸۰) آمده «معتقدیم که بهتر است گویشها (dialects) را گویشهای یک زبان بدانیم» (ص ۳). گویشهای یک زبان به لحاظ دستوری و واژگانی و نیز واجی از یکدیگر متمایزند (ص ۵). طبق این تعریف انگلیسی بریتانیائی، انگلیسی امریکائی، انگلیسی استرالیائی، انگلیسی کانادائی، و انگلیسی افریقائی جنوبی گویشهای زبان انگلیسی‌اند. در همانجا گفته شده است که «اما لهجه (accent) به شیوه تلفظ سخنگو اشاره دارد». بنابراین لهجه‌های یک زبان آنهایی هستند که به لحاظ آوایی و واجی از هم متمایزند. در آن مقاله، براساس تعدادی از منابع بین‌المللی و معیار، اجماع جامعه زبان‌شناسی امروز را درباره مفاهیم مورد

بحث به شرح زیر خلاصه کرده‌ام (ص ۱۲۰):

(۱) گونه (variety): اصطلاحی است خنثی و پوششی که می‌توان آن را به مثابه اطلاقی کلی به کار برد. یعنی هرگاه نخواسته باشیم خود را مقید به یک اصطلاح خاص (از مجموعه اصطلاحات مورد بحث کنونی ما) کنیم، اصطلاح 'گونه' راهگشاست.

(۲) زبان (language): دو گونه زبانی که سخنگویان آن دو فهم متقابل ندارند.

(۳) گویش (dialect): دو گونه زبانی که سخنگویان آن دو فهم متقابل دارند اما در عین حال بین آن دو گونه تفاوت‌های آوایی، واجی، واژگانی، و دستوری وجود دارد.

(۴) لهجه (accent): دو گونه زبانی که سخنگویان آن دو فهم متقابل دارند اما در عین حال بین آن دو گونه تفاوت‌های آوایی و واجی دیده می‌شود.

بر پایه این تعریف‌ها، فارسی امروز، گیلکی، مازندرانی، کردی سورانی، کردی کرمانشاهی، اورامی، وفسی، لکی، لری، راجی، دلواری، لارستانی، شهمیرزادی، سمنانی، دوانی، بلوچی، نائینی، تالشی، و تاتی زبان‌اند. زبان فارسی زبان رسمی ایران است و دیگر زبانهای نام برده شده زبانهای محلی ایرانی‌اند. هر یک از زبانهای مذکور گویشهای خود را دارد. برای نمونه، فارسی تهرانی، فارسی اصفهانی، فارسی بیرجندی، فارسی قاننی، فارسی کاشانی، تاجیکی، دری (یا فارسی افغانستان) گویشهای یک زبان‌اند: گویشهای زبان فارسی. به همین ترتیب، گویشهای لاری، اوزی، خنجی، گراشی، بستکی، و بیخه‌ای برخی از گویشهای زبان لارستانی هستند.

اصطلاح 'گروه گویشی' را برای اطلاق به مجموعه گویشهایی که ذیل یک زبان جای می‌گیرند بسیار سودمند و راهگشا می‌دانم. براین اساس، زبان لارستانی دربرگیرنده گروهی گویشی است شامل گویشهای لاری، اوزی، خنجی، گراشی، بستکی، و بیخه‌ای. از طرفی دیگر، گویشوران فارسی و گویشوران لارستانی با یکدیگر فهم متقابل ندارند. نظام دستوری فارسی و نظام دستوری لارستانی تفاوت‌های بسیار بنیادی دارند به طوری که تفهیم و تفهم متقابل زبانی میان گویشوران آن دو را به کلی ناممکن می‌کند. ازاین‌رو، بی‌گمان فارسی و لارستانی را باید دو زبان دانست. نمونه‌ای دیگر، گروه گویشی تاتی جنوبی است، شامل گویشهای چالی، تاکستانی، اشتهاردی، خیارجی، ابراهیم‌آبادی، سگزآبادی، دانسفانی، اسفرورینی، و خوزینی. این گروه گویشی ذیل یک زبان واقع‌اند و آن زبان تاتی است. نظام دستوری تاتی، با نظام دستوری فارسی، و نظام دستوری لارستانی تفاوت‌های اساسی دارد به طوری که فهم متقابل بین گویشوران آن سه غیرممکن است. بنابراین، فارسی، تاتی، و لارستانی را سه زبان ایرانی نو باید بدانیم. در مقیاسی کوچک‌تر می‌توان از گروهی گویشی مشکل از گویش روستای وفس، گویش روستای چهره‌قان، گویش گورچان، و گویش فرک سخن گفت که ذیل زبان وفسی (که در منطقه وفس در

منتهی‌الیه شمال غربی استان مرکزی به آن گفت‌وگو می‌شود) واقع است. گویشوران وفسی و فارسی فهم متقابل ندارند، و از این رو، ضرورت دارد از زبان وفسی سخن بگوییم. از طرفی دیگر، اگر تفاوت‌های میان دو گونهٔ زبانی اساساً فقط در حد تفاوت‌های آوایی و واجی باشند، براساس معیارهای جهانی زبان‌شناسی باید آن دو گونه را 'لهجه‌های' یک زبان دانست، مانند فارسی قمی و فارسی تهرانی.

در مقام جمع‌بندی، لازم است تصریح کنم که اطلاق اصطلاح "گویش" به مثابه "زبان محلی و قومی" که در آثار برخی از زبان‌شناسان ایرانی دیده می‌شود کاربردی است نادقیق و خلاف تعریف معیار و جهانی "گویش" در برابر اصطلاح dialect. با نگاهی فراگیر می‌توان گفت در زبان‌شناسی امروز، کاربرد بی‌نشان، خنثی، و پیش‌فرض 'گویش' (dialect) در واقع همان 'گویش جغرافیائی' (geographical dialect/geolect) یا 'گویش منطقه‌ای' (regional dialect) است یعنی گونه‌هایی از یک زبان که بین گویشوران آنها فهم متقابل وجود دارد اما با فاصلهٔ جغرافیائی از هم واقع‌اند (← مصادیق 'گویشها' که پیش‌تر نام بردم). اما در کنار گویش جغرافیائی از 'گویش اجتماعی' (social dialect/sociolect)، 'گویش شهری' (urban dialect)، 'گویش فردی' (idiolect)، 'گویش جنسیتی' (genderlect)، و 'گویش نسلی' (generatiolect) نیز می‌توان سخن گفت. در هر مورد، مبنای گوناگونی زبانی عاملی متفاوت است، مانند عامل جغرافیائی، اجتماعی (همچون تحصیلات یا شغل)، فردی، جنسیتی، یا گروه سنی و فاصلهٔ نسلی.

در تألیف و انتشار کتاب رده‌شناسی زبانهای ایرانی خود را وامدار و سپاسگزار عزیزان بسیاری می‌دانم. بیش از همه، گویشورانی که مرا در دانش زبانی‌شان سهیم کردند و افقهای تازه‌ای را پیش‌روی من گشودند در این اثر سهم دارند. در پانویسی در ابتدای هر فصل نام و مشخصات آن بزرگواران را آورده‌ام.

سهم همسر و فرزندانم در تألیف این کتاب ورای توصیف است. به یاد دارم در سالی که دورهٔ فرصت مطالعاتی خود را در دانشگاه کالیفرنیا (برکلی) می‌گذراندم، دقایقی پس از تحویل سال و فرارسیدن نوروز با شتاب خود را به همایشی علمی که در دانشگاه برگزار شده بود رساندم. در سالهای متممادی تحقیق و نگارش این کتاب، در روزهای تعطیل و ایام مرخصی، ساعت‌های بی‌شماری را در اتاق کارم می‌گذراندم. هفته‌های زیادی برای ایراد سخنرانی و استفاده از فرصت‌های پژوهشی که گروه زبان‌شناسی مؤسسهٔ تحقیقاتی مکس پلانک در اختیارم گذاشته بود در سفر و دور از خانواده بودم.

در مراحل مختلف نشر ویراست اول کتاب از لطف و محبت شادروان استاد دکتر احمد احمدی، رئیس محترم پیشین 'سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم اسلامی و

انسانی، (سمت)، که افتخار آشنائی من با این شخصیت فرهنگی به اواسط دهه ۱۳۶۰ بازمی‌گردد، بهره‌مند بودم. فرزند گرامی ایشان، جناب آقای دکتر مهدی احمدی، همواره در انتشار کتاب مساعدت نمودند و یکی از کتابهای مورد نیازم را از خارج از کشور تهیه کردند. از این دانش آموخته شایسته زبان‌شناسی بسیار سپاسگزارم. همکاران زیادی در سازمان «سمت» در مراحل مختلف آماده‌سازی این کتاب برای چاپ نقش بسیار مؤثری داشته‌اند. بی‌گمان هیچگاه نام تعدادی از آن عزیزان هیچ‌جا ذکر نخواهد شد اما من از بُن جان خود را مدیون کوششهای آنان می‌دانم. از سرکار خانم دکتر سعیده کمائی‌فرد، مدیر محترم پیشین اداره تدوین کتب علوم انسانی که همیشه راهگشا بودند و امکانات در اختیارشان را سخاوتمندانه برای پیشبرد امور کتاب به خدمت گرفتند سپاسگزارم. از سرکار خانم نوشین قبدیان، مسئول محترم پیشین اداره ویرایش، که نمونه‌خوانی این کار را برعهده گرفتند تشکر می‌کنم. از سرکار خانم مریم جابر، دانش آموخته رشته زبان‌شناسی از دانشگاه علامه طباطبائی و ویراستار ارشد «سمت» که با دقت، شکیبائی، تعهد، و احساس مسئولیت مثال‌زدنی نهایت توان خود را برای آماده‌سازی و ویرایش نسخه دستنویس این کتاب، که افزون بر ۲۳۰۰ صفحه بود، به کار بستند از صمیم قلب سپاسگزارم. ایشان در جلسه‌های متعدد حضوری و نیز از طریق پیام‌نگار نکته‌ها و پیشنهادهای بسیار ارزشمندی را با من در میان گذاشتند و مرا مدیون خود کردند. سرکار خانم مریم سمیاری حروف‌نگار طراز اولی در سمت هستند که با علاقه، نهایت دقت، و جدیت حروف‌نگاری پرظرافت این کتاب را به انجام رساندند؛ این کتاب به لحاظ حروف‌نگاری پیچیدگیهای زیادی دارد و آوانویسی‌های ناهمگن، تقطیعها، جدولها، و شکل‌های متعددی در آن به کار رفته است؛ همواره قدردان محبت‌های ایشان خواهم بود.

امیدوارم کتاب رده‌شناسی زبانهای ایرانی گامی باشد در جهت بومی کردن علم زبان‌شناسی در ایران. همچنین آرزو می‌کنم این اثر بتواند نشان دهد که مطالعه زبانهای ایرانی در آگاه‌تر کردن جامعه بین‌المللی زبان‌شناسی از اهمیت این زبانها در پرتو افکندن به چیستی زبان و ویژگیهای قوه نطق بسیار سودمند است. شاید زمان آن رسیده باشد که با برخورداری از این گنجینه عظیم زبانی در ایران به سهم شدن در نظریه‌پردازی بیندیشیم و به ترجمه کردن آراء، اندیشه‌ها، و مفاهیم به زبان فارسی و یا شارح صبرف بودن در انتقال مفاهیم علمی نو در زبان‌شناسی بسنده نکنیم.

محمد دبیرمقدم

استاد زبان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

و عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی

بهمن ۱۳۹۱

قدردانی

در مراحل آماده سازی ویراست کنونی کتاب، که در آن تفصیل بیشتر و روزآمد نمودن مباحث رده‌شناختی با بهره‌گیری از پژوهش‌های اخیر نگارنده و چند منبع مهم خارجی مد نظر قرار داشت، از مساعدت، همراهی، راهنمایی، و پیشنهادهای بسیار مؤثر و فاضلانه مدیران، متخصصان، و کارمندان ارجمند سازمان «سمت»، نام‌برده در زیر، برخوردار شدم:

رئیس سازمان، آقای دکتر داوود مهدوی‌زادگان

معاون پژوهشی، خانم دکتر ملیحه صابری

معاون نظارت علمی - فنی، آقای دکتر علی‌اصغر باباسالار

مدیر پژوهشی و ارزشیابی، آقای دکتر حمیدرضا خادمی

معاون مدیریت پژوهشی و ارزشیابی، خانم دکتر سیمین عارفی

معاون مدیریت پژوهشی و ارزشیابی، خانم مرضیه عیوضی

مدیر سابق گروه زبان‌شناسی «سمت»، آقای دکتر مهدی احمدی

مدیر طراحی و تدوین، خانم نوشین قبدیان

مدیر نظارت فنی، آقای رضا ناصر زعیم

مسئول صفحه‌آرایی نهائی، خانم افسانه علیزاده

مسئول تجدیدچاپ، خانم مرجان رئیس میرزائی

کارشناس ناظر ویرایش، خانم فاطمه جزء خراسانی

کارشناس مدیریت پژوهشی، خانم مریم کشوری

مسئول دفتر مدیریت پژوهشی، خانم سمیه کاظمی

مسئول دفتر اداره تدوین، خانم سکینه بیرانوند، و

خانم مریم جابر، که سهمشان در مقام ویراستار و اولین خواننده پیش از انتشار این

ویراست، در کاستن از دشواری‌های خوانندگان کتاب ستودنی است.

از فرد فرد این گرامیان صمیمانه سپاسگزارم.

محمد دبیر مقدم

استاد زبان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

و

عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی

اسفند ۱۴۰۱

سی‌وشش

مقدمه*

برای من مایه افتخار و مسرت است که می‌توانم کتاب ماندگار استاد محمد دبیرمقدم را با عنوان *رده‌شناسی زبانهای ایرانی* به خوانندگان معرفی کنم. این کتاب از چند جنبه در زبان‌شناسی به عنوان نخستین اثر معرفی می‌شود.

اول اینکه، این اثر پس از مدتهای مدید شرح مفصلی از پژوهشهای اخیر در رده‌شناسی زبان را، با به خدمت گرفتن مواد زبانی روشنگر از زبان فارسی و دیگر زبانهای ایرانی ایران و خارج از ایران به خوانندگان فارسی‌زبان، ارائه می‌کند. رده‌شناسی زبان در چند دهه اخیر به منزله رویکردی قوی و مستقل به زبان، با بدل توجه دقیق هم به ویژگیهای جزئی زبانهای خاص و هم به الگوهائی کلی که در بین زبانها دیده می‌شوند، ظاهر شده است. این رویکرد در خصوص همگانیهای زبانی دست به تعمیم می‌زند و در عین حال، شرح روشمندی از گوناگونی زبانی به دست می‌دهد. استاد محمد دبیرمقدم متخصص پیشتازی است در سطح جهانی در به کار بستن رده‌شناسی زبان به زبانهای ایرانی، و کتاب او که دیری انتظارش می‌رفت به طور تحسین‌برانگیزی این هدف را برآورده می‌کند.

افزون بر آن، این کتاب تحلیل مفصلی از تعدادی از زبانهای ایرانی، از منظری رده‌شناختی، با تمرکز بر پدیده‌های مورد علاقه رده‌شناسی زبان، به دست می‌دهد، و بدین ترتیب، زبانهای ایرانی را در طرح کلی گوناگونی بین‌زبانی قرار می‌دهد. دو پارامتر رده‌شناختی به منظور بحث بین‌زبانی مفصل برگزیده شده‌اند که عبارت‌اند از ترتیب واژه‌ها و گنائی‌بودگی، که زبانهای ایرانی برای هر دو مورد مواد زبانی مهمی فراهم می‌کنند که در گذشته غالباً نادیده گرفته شده‌اند. برای نمونه، زبان فارسی از این بابت که در ترتیب خنثای واژه‌ها فعل را در پایان جمله می‌نهد زبانی فعل‌پایانی است، اما براساس اکثر پارامترهای دیگر، زبان فارسی ارزشهائی را نشان می‌دهد که کاملاً مغایر آنهائی است که در زبانی فعل‌پایانی می‌باید انتظار داشت، مانند

*. متن اصلی مقدمه برنارد کامری پس از ترجمه آن درج شده است.

داشتن پیش‌اضافه به جای پس‌اضافه و ظاهر شدن مالک بعد از مملوک، نه قبل از آن. زبانهای ایرانی دیگر، گوناگونیهای جالبی را در این موضوع نشان می‌دهند و از این‌رو، داده‌های تعیین‌کننده‌ای برای مباحث مربوط به رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها به دست می‌دهند. در خصوص کُنائی‌بودگی، زبانهای ایرانی گستره وسیعی از گوناگونی را نشان می‌دهند که دامنه آن از زبانهای با کُنائی‌بودگی گسترده (یعنی رفتار پذیرا، به جای عامل، در فعل متعدی همانند تنها موضوع یک فعل لازم) تا زبانهای مانند فارسی را که تقریباً همه نشانه‌های این پدیده را از دست داده‌اند شامل می‌شود. مراحل بینابینی غالباً به لحاظ رده‌شناختی بسیار غیرمعمول‌اند، مانند نظامهایی که در آنها یک نشانه یکسان هم برای عامل و هم برای پذیرا در فعل متعدی به کار برده می‌شود ولی نشانه‌ای متفاوت برای تنها موضوع فعل لازم به خدمت گرفته می‌شود، و این همان الگویی است که برای بسیاری از توصیفهای کُنائی‌بودگی مسئله‌آفرین است. کلام آخر اینکه، این کتاب شکاف بین رده‌شناسی زبان، زبانهای ایرانی، و خوانندگان فارسی‌زبان مباحث زبان‌شناختی را برطرف می‌کند. اثری است مهم و بهنگام که انتشارش با استقبال گرم روبه‌رو خواهد شد.

استاد دکتر برنارد کامری

مدیرگروه زبان‌شناسی مؤسسه مکس پلانک

در انسان‌شناسی تکاملی (لایپزیک، آلمان)

و استاد ممتاز دانشگاه کالیفرنیا (سانتا باربارا)

Preface

It is an honor and a pleasure for me to be able to introduce to the reading public Professor Mohammad Dabir-Moghaddam's monumental volume *The Typology of Iranian Languages*. This volume represents a first in linguistics from a number of perspectives.

First, it provides at long last a detailed account of recent work in linguistic typology to the Persian-speaking public, using illustrative material from Persian and other Iranian languages of Iran and beyond. Linguistic typology has emerged in the last few decades as a robust independent approach to Language, paying careful attention both to the detailed properties of individual languages and also to the general patterns that are observed cross-linguistically; it generalizes with respect to language universals while providing a systematic account of linguistic diversity. Professor Mohammad Dabir-Moghaddam is a leading practitioner internationally of the application of linguistic typology to Iranian languages, and his long-awaited volume admirably serves this purpose.

In addition, the volume provides a detailed analysis of a range of Iranian languages from a typological perspective, concentrating on phenomena that have been of interest to linguistic typology, and thus placing the Iranian languages within the overall schema of cross-linguistic variation. Two typological parameters are chosen for detailed cross-linguistic discussion, namely word order and ergativity, for both of which Iranian languages provide important material that has only too often been neglected in the past. For instance, Persian is verb-final in the sense that in neutral word order the verb occurs at the end of its clause, but in terms of most other parameters Persian shows values diametrically opposed that one would expect in a verb-final language, such as prepositions rather than postpositions and the possessor after rather than

before its possessum. Other Iranian languages provide interesting variations on this theme and thus provide crucial input into discussions of word order typology. With regard to ergativity, Iranian languages show a wide range of variation from languages with widespread ergativity (treatment of the patient, rather than the agent, of a transitive verb like the single argument of an intransitive verb) to languages like Persian that have lost virtually all traces of the phenomenon. Intermediate stages are often typologically highly unusual, such as systems where the same marking is used for both transitive agent and patient but a different marking is used for the single intransitive argument, a pattern that poses problems for many accounts of ergativity.

In sum, this volume bridges the gap between linguistic typology, Iranian languages, and the Persian-speaking linguistic readership. It is an important and timely work whose publication will be warmly welcomed.

Prof. Dr. Bernard Comrie
Director, Department of Linguistics,
Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology
& Distinguished Professor of Linguistics,
University of California Santa Barbara